

підвищати мотивацію навчальної художньо-естетичної діяльності учнів; покращати відбір змістовного матеріалу уроку; організацію самостійної роботи учнів.

У перспективі потребують детального аналізу питання результативності запровадження вище зазначених педагогічних умов у практичній діяльності.

Література

1. **Берикханова Л.Ю.** Педагогическая импровизация в школьном учебном процессе// Реформа школы и развитие педагогического творчества учителей: Сборник научных трудов. - Тюмень, 1988. - С. 50-54.
2. **Голінська Т.М.** Естетичний розвиток молодших школярів засобами синтезу мистецтв: Автореф. ... канд. пед. наук: 13.00.07. - Херсон, 2005. – 23 с.
3. **Капшук О.И.** Педагогические условия подготовки курсантов к работе с подростками девиантного поведения //Науковий вісник ПДПУ ім. К.Д.Ушинського – 2002. – Вип.10. – Ч. II. - С.195-198.
4. **Колчина Е.Б.** Педагогические условия формирования эстетических интересов у учащихся 5-8 классов в процессе изучения курса мировой художественной культуры в системе негосударственных образовательных учреждений: Диссертация канд. пед. наук: 13.00.01. - Москва,1998. – 134 с.
5. **Миропольська Н.Є.** Формування художньої культури учнів загальноосвітньої школи засобами мистецтва слова: Автореф. ...докт. пед. наук. – К., 2003. – 39 с.
6. **Михайлова Л.М.** Виховання естетичної культури старшокласників (на матеріалі світового мистецтва): Автореф. ... канд. пед. наук: 13.00.07. - К., 2001. – 24 с.
7. **Мінасян Н.Г.** Сутність поняття естетико-виховний потенціал уроків «Зарубіжної художньої культури» // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. - Випуск 51. – Херсон: Видавництво Херсонського державного університету, 2009.
8. **Серьожникова Р.К. , Пархоменко Н.Д., Яковицька Л.С.** Основи психології і педагогіки: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 243 с.
9. **Усов Ю.Н.** Медиа-образование в России (на материале экранных искусств). Доклад на российско-британском семинаре по медиа-образованию. – М., 1995. – С. 14–18.
10. **Фелющенко І.В.** Формування творчої особистості старшокласників засобами світової художньої культури: Дисертація канд. пед. наук: 13.00.07. - Херсон, 2007. – 268 с.
11. **Художня культура.** Програма для загальноосвітніх навчальних закладів художньо-естетичного напрямку 10-11 класи (профільний рівень) / Масол Л., Миропольська Н. // Мистецтво та освіта. – 2010. - №2. - С. 2-12.

УДК 373.67.016:786.2.071.2

Клопинська Л.М.

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ДМШ У КЛАСІ ФОРТЕПІАНО

В статтє рассматривается педагогическая проблема формирования мотивации исполнительской деятельности учащихся фортепианных классов ДМШ как стимула дальнейшей успешной музыкально-исполнительской работы.

Ключевые слова: *потребность, интерес, мотивация, мотивационно-потребностная сфера, исполнительская деятельность, фортепианный класс.*

Пробудження національної свідомості поставило більш високі вимоги у сфері естетичного виховання молоді. Перед педагогікою постає проблема різнобічного комплексного виховання творчо активної та ерудованої особистості, формування у неї потреб та інтересів, що відповідають вимогам сучасного суспільства.

Розглядаючи ситуацію, що склалася сьогодні у суспільстві, доречно сказати, що загальний стан масового естетичного виховання викликає серйозне занепокоєння. Все гостріше постає проблема підвищення ефективності музичної освіти та виховання, активізації музично-естетичного розвитку, адже саме мистецтво сприяє всебічному розвитку особистості. Розвиток духовних потреб та інтересів виступає рушійною силою у процесі формування особистості, що, в свою чергу, є мотивацією її певних дій як джерела активності.

Увагу вітчизняних та зарубіжних науковців привертають питання становлення та розвитку мотиваційно-потребової сфери учня, що є спонукальною силою для підвищення освітнього і творчого рівня особистості, формування дієвої індивідуальності кожного.

Для якісного усвідомлення успішності виконавської діяльності учнів ми ставили на меті формувати та розвивати в учнів мотивацію їх музично-творчої діяльності. Адже саме мотивація є рушійною силою вдосконалення музично-творчої діяльності. Рівень виконавської майстерності здобувається через практичне засвоєння спеціальних фахових навичок як реалізації здібностей, що стимульовані мотивацією [1].

Яким би високим рівнем здібностей не наділена була б людина, якщо в неї немає інтересу до вивчення музичних творів, силоміць зробити з неї музиканта буде неможливо.

Саме інтерес як усвідомлена потреба допомагає індивіду у здобутті професійного досвіду та навичок. Інтерес до музичної діяльності викликає мотивацію, що змушує учня займатися на інструменті щоденно, підвищуючи свій професійний рівень, саме мотивація допомагає у формуванні загальної мети і реальних цілей для знаходження засобів їх досягнення. Творча діяльність є досить напруженим і складним процесом, певні труднощі треба подолати при оволодінні навичками та вміннями для втілення відповідного музичного образу в кожній конкретній музичній інтерпретації.

Тільки завдяки мотивації долаються перепони виконавської роботи по вивченню музичних творів. Стійка позитивна мотивація спонукає музиканта відпрацьовувати п'єсу в окремих деталях фактури, віртуозних труднощах та перемагати психічну, психологічну та фізичну виснаженість. Саме для подолання перешкод у творчості мотивація відіграє першочергову роль, бо, не володіючи відповідними професійними прийомами і навичками, митець не може втілити той чи інший художній образ на належному рівні, щоб привернути увагу, викликати зацікавленість та захоплення у публіки.

Реалізація потреби через інтерес і мотивацію за допомогою індивідуальних здібностей реалізує творчу діяльність в продуктах творчості (картині, скульптурі, вірші, романи, музичній п'єсі і т. ін).

Музичне виконавство є невід'ємною часткою творчого процесу відтворення музики засобами виконавської майстерності. Музичне виконавське мистецтво передбачає діалог між артистом-виконавцем і публікою, що сприймає його мистецтво. Майбутній піаніст змалку, перебуваючи на концертній естраді, отримує величезне задоволення не лише від свого спілкування з музикою, а й від того, що через нього як провідника публіка залучається до мистецтва. Ця мотивація просвітництва дає невичерпний позитивний заряд діяльності і може бути стійкою у піаніста-виконавця протягом всього життя. Тут доречно згадати просвітницьку діяльність Ф. Ліста, Ан. Рубінштейна, Ф. Бузона, В. Пухальського, С. Ріхтера, К. Ігумнова та ін. Тому учень – майбутній музикант, - що отримує насолоду від концертної діяльності, поступово формується у зрілого виконавця, здатного повести публіку у світ музичного мистецтва.

Роль викладача-піаніста у вирішенні поставлених завдань полягає у тому, щоб скоригувати мотивацію учня на підвищення рівня майстерності, якість виконання (у навчальному процесі гри), зацікавити його найкращими зразками світової фортепіанної музики, сформувати музично-естетичні погляди, уподобання та смаки, тобто формувати не лише піаністичну майстерність, а й всебічно розвинути особистість музиканта-артиста. Інтерес до занять музичною діяльністю в процесі професійної музичної освіти стає головним чинником, що спонукає учня до вивчення музичних творів. Становлення навіть найпростіших форм музичної мотивації пов'язане виключно з позитивним значенням для учня об'єктивних музичних впливів [4, с.139].

На основі анкетування, проведеного серед учнівської молоді (вікові межі – 14 – 17 років) ми побачили, що всі без винятку опитані позитивно ставляться до музичного мистецтва, а смаки і уподобання навіть тих, хто в подальшому хоче обрати музичну професію, тяжіють в бік естрадної музики.

Так, при опитуванні учнів студії Київського палацу дітей та юнацтва естрадної музиці надають перевагу 65 учнів, 22 - люблять слухати джазову музику, 11 - захоплюються фольклором, 12 – творчістю бардів і лише 18 надають перевагу академічній музиці. Аналогічні результати було отримано при анкетуванні випускників загальноосвітніх шкіл (СШ №38 та №24 Шевченківського району м. Кисва).

Аналізуючи отримані дані, слід зауважити, що учні, які обрали академічну музику та джаз, мають високу якість преференцій не лише в музичному, але і в інших видах мистецтв та в гуманітарних знаннях. В той же час естрадно-вокальне мистецтво і фольклор за шкалою преференцій дають значно нижчий показник рівня якісних переваг в різних видах мистецьких і гуманітарних знань [3, с.41-42].

Таким чином, постає суперечність між високим рівнем інтересу до спілкування учнів з музикою та низькою якістю їх смакових уподобань.

Насьогодні поняття музичний інтерес розуміється А. Сохором, Г. Тарасовим, З. Морозовою, Ю. У. Фохтом-Бабушкіним, В. Петрушиним як ставлення індивіда до мистецтва, що визначається не лише силою зовнішніх впливів музики, а й емоційною реакцією самого учня на музику силою його позитивних почуттів [2,5,7]. Процес формування музичної потреби має декілька етапів становлення – від емоційно неусвідомленої привабливості музики (на початковому етапі) до бажання займатися музичним мистецтвом на високому професійному рівні (на кінцевому). Усвідомлена музична потреба при цьому виступає як інтерес, який мотивує подальшу музичну діяльність через низку конкретних установок [6]. Під поняттям музичний інтерес ми розуміємо свідому потребу, що реалізується за допомогою мотивації в конкретній музичній діяльності, в якій інтерес виступає стимулюючим фактором.

Крім того, слід зауважити, що інтерес має тристоронню структуру (за А. Сохором):

1. позитивна емоційна реакція на музичний твір;
2. усвідомлення свого прагнення до вивчення конкретного музичного твору;
3. мотивація дії з реалізації втілення певної виконавської інтерпретації.

Мотивацію ми визначаємо як конкретизовану спрямованість учня на певний вид музичної діяльності в процесі роботи над твором [5].

Таким чином, уточнюючи структуру мотиваційно-потребової сфери підлітка зауважимо, що музична потреба як генетичне утворення властива кожній особистості, а усвідомлена потреба – інтерес виражається в емоційному ставленні до музики і через систему мотивацій стимулює подальшу музично-виконавську діяльність.

В ході відпрацювання навчальної методики, спрямованої на формування і розвиток стійкої потреби та інтересу до творчої діяльності та музичного мистецтва взагалі, слід враховувати, що музичне сприймання розгортається у часі як процес розвитку музичної думки [3, с.35-44], тому важливо зберігати стійку позитивну мотивацію протягом всіх етапів вивчення музичного твору.

В ході експериментальних занять для цілеспрямованого дослідження мотивації власного виконавства учнів та активної концертної діяльності були використані такі форми роботи: ансамблеве музикування, читка з аркушу, твори, вивчені ескізно, а також твори, доведені до концертного варіанту. Мотивувалися перелічені форми роботи через установку на виконавську майстерність учнів, спонукання самостійності художніх орієнтацій та через залучення учнів до активної концертно-виконавської діяльності;

Рівень сформованості стійкої позитивної мотивації музично-виконавської діяльності учнів визначався за критеріями, що використовуються у сучасних педагогічних дослідженнях Ю. У. Фохта-Бабушкіна та В. В. Давидова:

- позитивне емоційне ставлення до музики як емоційна реакція на конкретний музичний твір,
- здатність до музично-естетичного сприйняття,
- ініціативність в усіх видах музичної діяльності,
- самостійна пізнавальна активність,
- тривалість стійкої уваги,
- установка на постійне спілкування з музикою через різні види музичної діяльності (сприймання, виконання, імпровізація) [7].

В свою чергу кожен з якісних критеріїв рівня сформованості мотивації конкретизувався в дослідницькій роботі більш докладними кількісними показниками:

➤ Позитивне емоційне ставлення до музики: конкретизується відношенням до концертного виступу, до самого процесу роботи над музичним твором, до подолання різного роду труднощів. головний критерій – самоорганізація процесу роботи над творами програми; допоміжні критерії – слухання записів, відвідування концертів.

➤ Музично-естетичне сприймання – сприйняття змістового сенсу твору, виділення головних мотивних музичних інтонацій і метроритму з музичного середовища, що звучить.

➤ Активність музичної діяльності – кількість вивчених творів: доведених до концертного виконання, вивчених ескізно, у процесі читання з аркушу.

➤ Пізнавальна активність – прослуховування творів в різних виконавських інтерпретаціях та їх порівняльний аналіз, читка з аркушу, відвідування концертів та спектаклів.

➤ Стійкість уваги – під час сприйняття музики, в процесі роботи над музичним твором та концертного виступу.

➤ Рівень професійної майстерності ми оцінювали за якістю виконання творів на концертній естраді: артистичний темперамент, цілісне виконання музичного твору, піаністична спроможність,

що забезпечує досконалість виконання, майстерність звуковидобування, стилістична відповідність, емоційно насичена змістовність, що виражається у впливі на публіку.

На основі отриманих даних мотиваційно-потребову сферу учнів, майбутніх піаністів за ступінню її розвитку було розподілено на три рівні:

1. Високий рівень розвитку мотиваційно-потребової сфери визначається високою ступінню позитивного ставлення не лише до концертного виступу як кінцевого результату, а й до самого процесу роботи над твором та подолання різного роду труднощів. Учні з високим рівнем не лише здатні самі організувати процес роботи вдома над творами програми, а й вміють знаходити новий ракурс опанування фактурою, можуть підібрати нові вправи для подолання віртуозних труднощів, самостійно або ж за консультацією викладача знаходять необхідну методичну або мистецтвознавчу літературу, що сприяє повсякденній роботі над музичним твором.

2. Середній рівень розвитку мотиваційно-потребової сфери у нашому дослідженні ми розподілили на два підрівні:

- a. Перший характеризується задоволенням (особливо на початковому етапі) від процесу вивчення музичного твору, але не може подолати самостійно певні труднощі при роботі над фактурою, тому учень потребує рекомендацій вчителя, роль якого значно зростає у порівнянні з високим рівнем мотивації.
- b. Другий підрівень характеризується сильним позитивним прагненням до концертного виступу, але швидка втомлюваність та пасування перед труднощами в роботі над фактурою дуже виснажують і стають відразою для систематичних повсякденних занять. Роль вчителя відповідно теж дуже велика: він має заохочувати учня власним показом або відповідним звучанням музичного твору у виконанні видатних майстрів, тому що рекомендована методична література не забезпечує потрібного рівня відпрацювання та виконання, але великий позитивний відгук на вдалий концертний виступ допомагає в подальшій роботі над музичним репертуаром.

3. Низький рівень розвитку мотиваційно-потребової сфери характеризується надшвидкою втомлюваністю в роботі, невмінням виправляти власні помилки, відразою до свого недосконалого виконання твору, власна стимуляція діяльності відбувається лише для академічної успішності. Роль педагога в цьому випадку є найвищою. Він має зацікавити виконанням запропонованого твору видатними піаністами, виправляти багаточисельні помилки, не втрачаючи єдиного музичного змісту та спрямувати роботу на досягнення позитивного результату на естраді, знаходити шляхи та способи опанування фактурою, що доступні учню.

Мотивацією активної музично-творчої діяльності учня виступає й прагнення учня вивчити твір, який дуже подобається або ж який хотів виконати в концерті. Значною мотивацією є також участь учнів у різноманітних конкурсах і фестивалях (де вимагається вивчення запропонованих творів, які не завжди викликають цікавість в учнів) та концертна діяльність (коли потрібно швидко вивчити твір для естрадного виконання).

Отже, до основних педагогічних умов формування стійкої позитивної мотивації професійної діяльності учнів, належать:

- установка на сприятливі умови для роботи над музичним репертуаром,
- спрямованість навчального процесу на концертно-виконавську діяльність;
- створення індивідуально зумовлених засобів вирішення поставлених перед учнями технічних та творчих завдань;
- встановлення особистісних контактів в класі викладача з учнем, що ґрунтується на моделюванні позитивних мотивацій навчання.

Педагогічна модель формування та розвитку стійкої позитивної мотивації учнів в фортепіанному класі передбачає систему урочних та позакласних видів роботи, де формується прагнення до виконавської діяльності в процесі вивчення музичного репертуару (на естраді, з педагогом в класі, домашнє музикування).

Отже, орієнтація на художньо-творчу діяльність (процес вивчення твору та його концертне виконання) відбувається через усвідомлення потреби в спілкуванні з музичним мистецтвом, через інтерес і зацікавленість процесом вивчення і виконання музичного твору та стійку позитивну мотивацію активної музично-виконавської діяльності.

Література

1. *Изард К. Э.* Психология эмоций / Перев. с англ. – СПб. : Издательство “Питер” , 1999. – 464 с.: ил.

2. *Петрушин В. И.* Музыкальная психология: Уч. пособие для студентов и преподавателей. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1997. – 384 с.
3. *Сохор А. Н.* Вопросы социологии и эстетики музыки. – Л., 1965 – 296 с.
4. *Тарасов Г. С.* Проблемы духовной потребности (на материале музыкального восприятия). – М., Наука, 1979 – 190 с.
5. *Тарасов Г. С.* Психология музыкальной потребности (на материале классического музыкального искусства): Автореферат дис. на соискание ученой степени д-ра наук в форме научного доклада. – М., 1991 – 47 с.
6. *Узнадзе Д. Н.* Экспериментальные основы психологии установки. Из-во Академии наук Грузинской ССР. – Тбилиси, 1961. – 210 с.
7. *Фохт-Бабушкин Ю. У.* Эффективность интересов школьников к различным видам искусства и художественной деятельности // Эстетическое воспитание школьной молодежи. – М., 1981.

УДК 37.013

Холоденко В.О.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТЕХНІКИ ГРИ НА ФОРТЕПІАНО У СТАРШОКЛАСНИКІВ ДМШ

Стаття посвящена проблемі розвитку фортепіанної техніки у старшокласників ДМШ. В статті виділені індивідуально-психологічні особливості дітей старшого шкільного віку, що сприятимуть інтенсивному розвитку їх виконавської техніки. Обґрунтовано значення інструктивного матеріалу в формуванні технічного мистецтва школярів, а також розглянуті шляхи його вивчення. Проаналізовані способи раціоналізації роботи над технікою з учнями старших класів.

Ключевые слова: фортепіанна техніка, старшокласники.

Техніка є основою майстерності піаніста будь-якого віку: як учня-початківця, так і концертуючого виконавця. Тому питання пов'язані з вдосконаленням технічних можливостей музикантів завжди залишатимуться актуальними.

Методична література містить велику кількість публікацій про природу фортепіанної техніки, закономірності її формування, шляхи технічного розвитку піаніста. Відображений в літературі багатий досвід відомих піаністів-виконавців та педагогів (О.Алексєєва, Ф.Бузоні, І.Гофмана, Г.Когана, М.Лонг, Н.Метнера, Я.Мільштейна, Г.Нейгауза, Н.Перельмана, С.Савшинського, С.Фейнберга, Р.Шумана та ін.), їх індивідуальна методика оволодіння фортепіанною технікою є безцінним матеріалом для вивчення, аналізу та реалізації на практиці. Внаслідок переосмислення історичного розвитку фортепіанної музики та виконавсько-педагогічної практики сформувався сучасні погляди на техніку: їх принциповою основою є доцільність, економність та музична виправданість ігрових рухів.

В поняття «техніка» входить весь комплекс технологічних засобів – навичок музиканта-виконавця, необхідних для реалізації своїх художніх задумів: різні прийоми звуковидобування, пальцева моторика тощо [5, с.64].

Формування, засвоєння, шліфування та ускладнення комплексу вмінь та навичок гри на фортепіано відбувається на протязі всього періоду виконавської діяльності людини. Однак фундамент техніки закладається в ДМШ, і, час навчання в старших класах є найбільш сприятливим для посиленої роботи над технікою.

Діти 11-15 років (середній вік старшокласників ДМШ) вже мають певний виконавський та слуховий досвід, результатом якого є абсолютно індивідуальний для кожної дитини ряд: засвоєних піаністичних прийомів, розвинених музично-слухових уявлень та сформованих художніх потреб. Серед психічних новоутворень дітей старшого шкільного віку, які сприяють ефективному пошуку шляхів реалізації власних художніх потреб, можна виокремити такі: активний розвиток пізнавальних процесів: прагнення розширити та збагатити свої знання, зрозуміти сутність явищ, які вивчаються, встановити причинно-наслідкові зв'язки; розширення інтелектуальних можливостей: формування здатності до логічного мислення, теоретичних розмірковувань, аналізу, самоаналізу та узагальнення; поступовий розвиток уваги як організованого, регульованого та керованого процесу; збільшення об'єму пам'яті, як за рахунок кращого запам'ятовування матеріалу, так і його логічного осмислення; активне вдосконалення самоконтролю діяльності: рух від контролю за результативністю до контролю процесуального; зростання свідомого ставлення до дійсності та до навчання, формування